

English-Hungarian and Hungarian-English Dictionary of Archaeological Terms. Angol-magyar és magyar-angol régészeti kifejezések szótára. Compiled by Magda Tulok with the contribution of János Makkay. Összeállította Tulok Magda, Makkay János közreműködésével. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 2004, 367 p.

Utilitatea unor dicționare de termeni de specialitate, redactate într-o anume limbă sau bilingve și chiar poliglotte, abia dacă mai trebuie demonstrată. Dacă

dicționare (lexicoane, enciclopedii) de arheologie, în sens larg, oin prima categorie, mai sus menționată, pot fi întâlnite în aproape toate culturile și limbile, europene și

nord-americane mai ales, dicționarele bilingve sau poliglotte sunt apariții rare și reprezintă adevărate evenimente editoriale. Spiciuind din bibliografia ce însoțește lucrarea pe care o recenzăm, am găsit doar următoarele titluri (pe care le menționăm aici cu gândul că ar putea constitui o informație utilă pentru cititorii acestor rânduri): Marön Barber, François van Regteren Altena, *European Bronze Age Monuments. A multilingual-glossary of archaeological terminology*, Strassbourg, 1999; J.Graudonis, *Arheologijas terminu vārdnīca. Dictionary of archaeological terminology*, Rīga, 1994; Linda R. Owen, *Dictionary of Prehistoric Archaeology. Prähistorisches Wörterbuch*, Tübingen, 1996; Louis Réau, *Dictionnaire polyglotte des termes d'art et d'archéologie*, Paris, 1953; Marguarite Yon, *Dictionnaire illustré multilingue de la céramique du Proche Orient Ancien*, Lyon, 1981.

Apariția primului dicționar de arheologie englez-maghiar și maghiar-englez, realizat de soții Magda Tulok și János Makkay, poate fi socotită, cred, un asemenea eveniment. Autorii nu trebuie prezentați: J. Makkay este un reputat arheolog, bine cunoscut și în afara Ungariei, iar Magda Tulok, și ea arheolog de formație, s-a distins, mai ales, în domeniul biblioteconomiei, lexicografiei și bibliologiei arheologice, sistemul realizat de ea devenind, de pildă, un model în citarea bibliografiei (vezi: *Abbreviations of periodicals and series of archaeology and auxiliary sciences. Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 36, 1984, 333-384).

Dicționarul, structurat în două părți aproape egale (I. Englez-Maghiar, p. 5-192. și II. Maghiar-Englez, p. 193-367), conține mai bine de 6000 de cuvinte-titlu (câte aproximativ 3000 în cele două părți), cu numeroase referințe încrucișate. Tezaurul de cuvinte cuprins în dicționar se referă la o gamă largă de termeni, de la teorii și metode de cercetare la mediul natural, perioade și culturi, activități umane, categorii și tipuri de monumente arheologice (așezări, înmormântări, depuneri, artefacte), materii prime, tehnologii și tehnici de prelucrare, modalități și motive de ornamentare etc. Perioada de timp, avută în vedere, se referă la intervalul cuprins între neolitic și ev mediu, inclusiv, cu specială privire la moștenirea arheologică a populațiilor ce au viețuit în Bazinul Carpatic și în regiunile învecinate. Lexicul special, referitor la arheologia paleoliticului, nu a fost inclus în volum; autorii au socotit că terminologia, cu deosebire cea privitoare la utilajul litic, este, în acest caz, una internațională (franceză) și, deci, cunoscută. De asemenea, a fost omis fondul de cuvinte privind unele domenii speciale (egiptologia, arheologia clasică, toreutica, arhitectura etc.), pentru care există dicționare de specialitate. În ceea ce privește aceste domenii, figurează doar termenii care se leagă, direct sau indirect, de realitățile arheologice ale Europei Centrale.

În ceea ce privește prezentarea materialului lexical, în cazurile în care există un corespondent direct, cuvintele și expresiile englezești au fost traduse pur și simplu în limba maghiară și invers, fără explicații. Există însă și termeni, exprimați printr-un cuvânt într-o limbă și printr-o sintagmă sau grup de cuvinte în aia sau în ambele. În aceste cazuri, pentru înțelegerea corectă a cuvintelor-titlu, au fost oferite explicațiile necesare în amândouă limbile (vezi, de ex., *post* și *post-core*, *post-hole*, *post packing*, *post-hole packing*, *post-pipe*). În materialul lexical adunat sunt indicați, în general, termenii actuali, folosiți în mod curent, fiind însă menționate și unele cuvinte/expresii mai vechi, folosite încă, uneori (de ex., *halbert*=dagger axe, *halberd*/törbalt, *alabárd*, sau *marokkó*=szakács/handaxe). Acolo unde există deosebiri în ceea ce privește terminologia folosită în Marea Britanie și America, dicționarul semnalează acest lucru (prin UK și Am., de ex. *archaeology/archeology*, *armor/armor*, *jewellery/jewelry*, *plough/plow* etc.). Sunt indicate, de multe ori, și cuvinte cu sens identic sau sinonime (de ex. *acropolis/citadel*, *agriculture/farming*, *Mesolithic/Middle Stone Age*, *sacral horns/horns of consecration* etc.). Acolo unde era necesar, pentru mai multă claritate, au fost indicați și termenii corespunzători în limba germană sau franceză (vezi, de pildă, *Furchenstich*, *Lockenring*, *Trichterbecherkultur*, *Zweikorn*, respectiv, *cloisomé*, *émail*, *pointillé*). La cele mai multe cuvinte-titlu întâlnim subdiviziuni, cuvinte derivate și compuse, uneori adevărate familii de cuvinte (de ex. *altar: libation-, offering-, offering table, open-, portable-, stationary-, votive-*). La cuvântul *burial* întâlnim peste 60 de subdiviziuni, iar la *pottery*, în opt subdiviziuni principale, au fost adunate aproape 200 de termeni. Desigur, nici un dicționar nu este (nu poate fi) perfect. Autorii, conștienți de acest lucru, așteaptă sugestiiile utilizatorilor, rezervând, în acest scop, câteva pagini de însemnări chiar în cuprinsul volumului.

Dicționarul se adresează, în primul rând, specialiștilor – cercetători, restauratori, traducători, studenți – cu preocupări în arheologia Europei Centrale, dar este util, în egală măsură, și pentru cei interesați de literatura arheologică la nivel științific, destinată publicului mai larg, din rândul cunoscătorilor de limbă engleză sau maghiară. Autorii au fost motivați și de faptul că în cursul ultimelor decenii a crescut interesul lumii științifice internaționale pentru arheologia țărilor din Europa Centrală și de Est, dar specialiștii englezi și americani, și, în general, străinii care folosec (și) limba engleză, nu cunosc, decât arareori, limba acestor țări, inclusiv limba maghiară. În această ordine de idei, dicționarul asupra căruia am încercat să atrag, prin aceste rânduri, atenția cititorului român, va putea înlesni, pentru orice cunoscător al limbii engleze, mai buna cunoaștere a literaturii arheologice de limba maghiară.

ATTILA LÁSZLÓ